FORMELE DE APĂRARE A DREPTURILOR ÎN PROCEDURA CIVILĂ

Alexandra CULICOVSCAIA, Facultatea de Drept

Besides the judicial form of protection of rights, at the moment the most prevalent, there are other alternatives, the extrajudicial forms of protection of rights, among which prior administrative form, arbitration, mediation and notary, that propose amicable conflict solving, but not in court.

Republica Moldova, fiind un stat de drept, are ca scop garantarea tuturor drepturilor fundamentale ale omului. Legislatorul prevede prin intermediul reglementărilor sale diferite mijloace de apărare a drepturilor încălcate. Căile alternative de soluționare a litigiilor sunt: forma administrativă prealabilă, arbitrajul, medierea, notariatul.

Procedura administrativă prealabilă este constituită din reglementarea procedurii de depunerea de către persoana care se consideră lezată în drepturile sale, recunoscute de lege, printr-un act administrativ, a cererii prealabile prin care autorităților emitente sau organului ierarhic superior li se solicită reexaminarea unui act administrativ cu caracter individual sau normativ, precum şi din reglementarea procedurii de examinare a cererii prealabile.

În cazurile prevăzute de legislație, *procedura administrativă prealabilă* are un caracter obligatoriu, care este o cerință indispensabilă a sesizării instanței de contencios administrativ. O asemenea condiție prealabilă nu este de natură să încalce prevederile art. 20 din Constituție, care garantează accesul liber la justiție.

Cererea prealabilă se examinează de către organul emitent sau ierarhic superior, în limita competenței sale şi în termen de 30 de zile de la data înregistrării ei, de obicei în lipsa petiționarului, cu excepție cazurilor când petiționarul solicită examinarea cererii în prezența lui, sau dacă legea prevede aceasta. După examinare cererii prealabile, organul în care a fost depusă petiția emite o decizie prin care respinge ori admite cererea, care poate fi contestată pe cale judecătorească.

Scopul legitim urmărit de legiuitor a fost de a acorda posibilitate organului emitent al actului sau organului ierarhic superior al acestuia de a verifica şi dispune asupra actului atacat. Nu putem neglija avantajele procedurii administrative prealabile, printre care sunt: rapiditatea procedurii, faptul că deciziile emise în cadrul procedurii prealabile pot fi supuse unui control judecătoresc, formalism redus. Totodată, unii doctrinari consideră că procedura prealabilă este lipsită de eficiență, susținând că este prea puțin probabil că autoritatea publică care a adoptat actul administrativ să recunoască ilegalitatea lui.

Studiind *instituția arbitrajului*, concluzionăm că arbitrajul e o justiție privată de origine convențională. Într-o formulare mai largă, arbitrajul este instituția în baza şi în cadrul căreia părțile împuternicesc, în limitele permise de lege, una sau mai multe persoane private ca, în circumstanțele date, să tranşeze un diferend juridic care le opun, sustrăgând astfel acel litigiu din competența instanțelor judecătoreşti. Analizând natura juridică a arbitrajului, am ajuns la concluzia că are o natură mixtă, convențională prin izvorul său, şi jurisdicțională prin actul final.

Principiile de bază ale arbitrajului sunt: respectarea drepturilor şi libertăților fundamentale ale omului, legalitatea, libertatea convențiilor în arbitraj, constituirea arbitrajului în conformitate cu convenția părților, contradictorialitatea, respectarea dreptului la apărare, confidențialitatea.

Procedura arbitrală nu se deosebeşte esențial de acea procesual civilă, având aceleaşi etape de desfăşurare. Ea se finisează cu emiterea unei hotărâri arbitrale, care are un caracter definitiv şi executoriu pentru părți, şi are efectele unei hotărâri judecătoreşti: obligativitate pentru părți, puterea lucrului judecat şi prin investirea cu formula executorie.

După cum am menționat, instanța de judecată are, în cadrul procedurii arbitrale, un rol de control şi coordonare. Dacă ne referim la controlul judecătoresc, atunci observăm că judecătorul nu va verifica dacă arbitrul a aplicat corect legea materială, sau cum a administrat el probele, ci se va axa pe probleme de ordin procesual, care nu au legătură cu fondul litigiului şi va decide desființarea sau nu a hotărârii arbitrale, plus eliberarea sau nu a titlului executoriu.

Se recurge la arbitraj ținând cont de avantajele acestei judecăți, şi anume un rol important joacă: confidențialitatea, încrederea în arbitri, rapiditatea soluționării pricinii, stabilirea de către părți a regulilor de examinare a litigiilor, simplitatea procedurii, obligativitatea hotărârii, existența unui control asupra regularității arbitrajului, recunoaşterea internațională a sentințelor arbitrale.

În baza studiului efectuat, *medierea* reprezintă o modalitate alternativă (extrajudiciară) de soluționare a conflictului dintre părți pe cale amiabilă, cu asistența unui profesionist (mediator) imparțial, căruia i-a fost acordată încredere pentru a facilita negocierile, neavând autoritatea de a lua decizii, rezolvându-şi diferendul prin ajungerea părților conflictului la o înțelegere reciproc acceptabilă, eficientă şi durabilă, exprimată printr-un document scris.

Medierea este un proces specific organizat la baza căruia stau următoarele principii, care exprimă particularitățile acesteia: principiul profesionalismului, principiul corectitudinii, imparțialității mediatorului, neutralității, principiul acceptării, principiul confidențialității, principiul liberului acces şi egal la mediere şi principiul liberului consimțământ.

Analizând perspectivele dezvoltării instituției de mediere, în baza proiectului Legii pentru modificarea şi completarea **unor acte legislative, aş**

vrea să atrag atenția la propunerea introducerii procedurii de mediere ca una obligatorie, precum reglementarea compatibilității funcțiilor de mediator şi avocat.

Trebuie specificat că medierea are avantaje indiscutabile în comparația cu instanța de judecată, printre care numim: costurile reduse ale medierii, rapiditatea şi flexibilitatea acesteia, încheierea înțelegerii mutuale satisfăcătoare procedurii, controlul părților, formalism redus, confidențialitatea, caracter voluntar al medierii. Nu în ultimul caz, aş vrea să menționez că beneficiul imediat al medierii este soluția de tip „câştig-câştig".

Concluzionând asupra cercetărilor instituției de notariat, am putea spune că *notariatul* este o instituție publică de drept abilitată să asigure, în condițiile legii, ocrotirea drepturilor şi intereselor legale ale persoanelor şi statului prin îndeplinirea actelor notariale în numele Republicii Moldova. Notarii publici îndeplinesc numeroase acte juridice, dar în nici un caz ei nu rezolvă probleme litigioase. Dacă părțile nu se înțeleg sau nu sunt mulțumite de actul îndeplinit de notar, ele se pot adresa instanței cerând anularea lui. În Republica Moldova este recunoscut sistemul notarial de tip latin, potrivit căruia actele notariale au prezumția dublă de legalitate şi veridicitate.

Procedura notarială presupune un şir de principii care asigură realizarea sarcinilor notariatului, printre care: principiul legalității, principiul egalității de tratament în fața organelor notariale, principiul desfăşurării activității notariale numai de către persoanele abilitate prin lege, principiul păstrării secretului profesional, principiul realizării unui serviciu în interes public, principiul disponibilității, principiul imparțialității notarului.

Procedura notarială constă în următoarele etape: etapa de intentare a procedurii notariale, etapa de pregătire şi examinarea în fond a cauzei şi îndeplinirea actului notarial propriu-zis.

În ceea ce priveşte avantajele notariatului, putem identifica următoarele motive: forța probantă a actul notarial, prevenirea litigiilor, costurile reduse etc.

Concluzionând, am putea spune că formele alternative de apărarea a drepturilor studiate în lucrarea dată nu sunt un concurent al instanței judecătoreşti, ci o completare, nu sunt un opus, ci o alternativă oferită de lege pentru părți, în scopul de a descărca instanțele de judecată de la un volum excesiv de cazuri şi de a ridica eficiența instanțelor.

Propunem modificarea legislației cu privire la forme alternative de apărarea a drepturilor ce ține de: formularea adecvată a articolelor, evitarea reglementărilor sumare, evitarea formulării repetate a aceloraşi reglementări în diferite acte normative şi aducerea în concordanță a legilor speciale.

Recomandat
Elena BELEI, dr., conf. univ.